

Çok dilli ailelerdeki çocuklar

Bilgi kitaplığı

Tyrkisk

OSLOMET

NAFO

Nasjonalt senter for flerkulturell oppl ring

ÖNSÖZ

Bilgi kitapçığında çocukların çok dilli gelişimi ile ilgili ebeveynlerin sıkça sorduğu 10 konu işlenmiştir. Ayrıca bu kitapçık, ana okullarında, okullarda ve sağlık merkezlerinde görevli kişilere de yöneliktir ve çocuğun çok dilli gelişimi hakkında ebeveynlerle görüşmek için çıkış noktası olabilir.

Bilgi kitapçığı, Rinkeby Dil Araştırmaları Enstitüsü tarafından hazırlanan "İki veya daha fazla dil – Çok dilli aileler için tavsiyeler" isimli İsveççe broşürden yola çıkılarak hazırlanmıştır ve yenilenmiş bir baskıdır. Bu kitapçık, Norveç'teki okullara ve anaokullarına giden çok dilli öğrencilerin durumlarına göre uyarlanıp hazırlanmıştır.

ÇOK DİLLİLİK HAKKINDA

Dünyadaki toplumların çoğunluğu çok dillidir. Birden fazla dile vakıf olmak hem birey için hem de toplum için değerli bir kiphyettir. Dil, kimlikle, sosyalleşmeyle ve kültürel ifadeyle yakından alakalıdır ve çocukların da yetişkinlerin de yaşamlarının önemli bir parçasıdır.

İki dillilik o kadar çok olumlu şey içerirki iki veya üç dil konuşan ailelerin çoğunluğu bunlardan yoksun olmayı düşünmek bile istemez. Anaokulu ve okul çok dilliliğe olumlu yaklaşırsa çocuğun çok dilli gelişimi de daha iyi olur.

Çok dilli ailelerin yapısı birbirinden farklıdır. Aileler pek çok farklı şekilde iki veya üç dilli olabilirler.

- Ebeveynlerden birinin veya ikisinin de anadili Norveççe'den başka bir dil olabilir.
- Ebeveynler farklı anadillere sahip olabilirler, böylece çocuk en başından itibaren evlerinde iki veya daha fazla dile maruz kalabilir.
- Ebeveynlerden biri veya her ikisinde evde ve okulda farklı dillerin konuşulduğu bir ülkede yetişmiş olabilir.

Ayrıca bir çok ailenin, ebeveynlerin dışında çocuğun günlük hayatında etkili olan ve çocuğun farklı dilleri duymasını sağlayabilecek aile fertleri ve akrabaları vardır.

1. ÇOCUKLAR AYNI ANDA BİRDEN FAZLA DİL ÖĞRENEBİLİR Mİ?

Çocuklar aynı anda birden fazla dil öğrenebilirler. Dünyanın büyük bir bölümünde çocukların küçüklüklerinden itibaren birden fazla dil öğrenmesi olağan bir durumdur. Çocuğun birden fazla dili tatmin edici bir düzeyde öğrenebilmesi için ailenin, anaokulunun ve okulun etkin bir biçimde yardımcı olması gerekir. Çocuğun çevresindeki yetişkinlerin çocuğun çok dilli gelişimini teşvik etmesi ve buna destek vermesi önemlidir.

Azınlık kökenli aileler anadillerini koruyarak anavatanlarındaki akraba ve hısımları ile daha rahat irtibat kurabilirler. Böyle ailelerdeki çocuklar ebeveynlerinin konuştuğu dile hakim olurlarsa ebeveynlerinin kültürlerine katılımları daha kolay olur. Bu da çocuğun kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirir.

2. EBEVEYNLER EVDE ANADİLLERİNİ KONUŞURLARSA ÇOCUK NORVEÇÇE ÖĞRENEBİLİR Mİ?

Çocuğun anadil gelişimi iyi olursa diğer dilleri öğrenmesi daha kolay olur. Anadil ve ikinci dil birbirlerine destek olabilirler. Çocuk anadilinde bir kelime öğrenmişse, örneğin Somalicede ‘gaajaysan’ kelimesini, bu kelimenin Norveççe karşılığı olan ‘sulten’ kelimesini öğrenmesi daha kolay olur.

Bütün ebeveynler çocuklarının okulda başarılı olmasını isterler. Bundan dolayı bir çok anne-baba çocuklarının Norveççe’yi hemen öğrenmesini istemektedir. Ancak bu, ebeveynlerin çocukları ile konuşurken anadillerini kullanmayı bırakmaları gerektiği anlamına gelmez. Ebeveynler, çocuklarının Norveççe’ye maruz kalabilecekleri ortamlarda bulunmalarına yardımcı olabilirler. Genel olarak bu, anaokullarında ve yakın çevrede veya ebeveynlerin arkadaşları ve tanıdıkları vesilesiyle gerçekleşir.

3. EBEVEYNLERİN FARKLI ANADİLLERE SAHİP OLMALARI HALİNDE ÇOCUKLA HANGİ DİLDE KONUŞULMALIDIR?

Anne ile babanın farklı anadil konuştuğu ailelerde her ebeveynin çocukla konuşurken kendi anadilini kullanması tavsiye edilir. Bütün aile bir aradayken hangi dili kullanmak doğal geliyorsa o dil kullanılabilir: anadillerden biri, Norveççe veya başka bir ortak dil. Önemli olan ebeveynlerin çocuk ile konuşurken en iyi hakim oldukları dili kullanmalarıdır. Ebeveynlerden birinin Norveççe diğerinin ise başka bir anadile sahip olduğu durumlarda dahi çocukla konuşurken her ebeveynin “kendi” dilini kullanması çocuk için yararlıdır. Böyle ailelerde çoğu kez Norveççe’nin kullanımı daha baskın olabilmektedir. Ebeveynler, çocuklarının çok dilli olmalarını istiyorlarsa, her iki dili de geliştirebilmeleri için çocuklarına destek vermelidirler.

4. PEKİ YA ÇOCUK DİLLERİ BİRBİRİNE KARIŞTIRIRSA?

Çok dilli çocukların aynı cümle içinde farklı dillerdeki kelimeleri kullanması gayet doğaldır. Bunun nedeni çocuğun henüz farklı dilleri ayırtetmeyi öğrenememiş olması olabilir. İhtiyaç halinde çocuk diğer dilden kelime “ödünç” alıyor da olabilir. Böylece çocuk tüm dil bilgisini kullanmış olur.

Çocukların, diğer iki dilli kişilerle konuşurken önce bir dili sonra diğer dili konuşması normal bir durumdur. Bir ayrıntıyı veya duyguyu ifade etmek veya aynı dili konuşan kişilerle bir birliktelik doluşturmak için konuştukları dili değiştirebilme imkanından faydalanmaktadırlar. Tek dilli olan bir çok kişi bu dil değiştirmeleri anlamakta veya kabullenmekte güçlük çekebilir. Araştırmalar, diller arasında nitelikli dil değiştirmek için dil becerisinin yüksek düzeyde olması gerektiğini ve iki dilliler arasındaki konuşmalarda bunun doğal ve işlevsel olduğunu ortaya koymuştur.

Farklı dilleri farklı durumlarda kullandığımız için çocukların değişik konularda ve ortamlarda kendilerini bir dilde diğerinden daha iyi ifade edebilmeleri doğaldır. Örneğin çocuklar anaokulunda olup bitenleri Norveççe daha iyi ifade edebilirken ev ve aileleri ile ilgili konuları ve durumları konuşurken anadillerini kullanmayı yeğleyebilirler. Çocuk, ebeveynleri ve kendisinden yaşça büyük aile fertleri ile konuşurken anadili kullanabilirken arkadaşları ve kardeşleri ile konuşmalarında bildiği dilleri karışık kullanabilir.

5. ÇOCUK EVDE GERİYE CEVAP VERİRKEN SADECE NORVEÇÇE KULLANIYORSA NE YAPILABİLİR?

Ebeveynler sürekli anadillerini konuşmaya çalışsa bile iki dilli çocukların zaman zaman sadece Norveççe konuşmayı yeğlemesi doğaldır. Ebeveynlerin anadillerinde konuşmalarına karşılık çocuk Norveççe konuşuyorsa, ebeveynler kelime ve tabirlerin anadillerindeki karşılığını kullanarak çocuğa yardımcı olmaya çalışabilirler. Hangi dil kullanılırsa kullanılsın önemli olan çocuk ile kurulan temas ve iletişimidir. Çocuğun ne söylediğine kulak vermek çocuğun hangi dili kullandığına odaklanmaktan daha önemlidir. Sabırlı olmak gerekir. Norveççe'nin nüfuzunun güçlü olduğu ve anadilden genellikle daha yüksek bir statüde olduğu ortamlarda çocuğun anadilini öğrenmesi vakit alabilir.

Çocuğun çok dilli olması için anne-babain çocukla anadilinde konuşmaya devam etmesi önemlidir. Çocuğun çevresinde çocuğun anadilini paylaşan başka çocuklar ve yetişkinlerin olması yararlı olacaktır, böylece çocuğun anadili aile dışında da bir işlev görmüş olur. Çocuklar etkin bir biçimde ebeveynlerinin anadillerini konuşmasalarda genellikle konuşabildiklerinden çok daha fazlasını anlayabilirler. Bu da gelecekte anadili daha etkin bir biçimde konuşmak için iyi bir çıkış noktası olabilir.

6. ÇOCUĞUN ANADİLİNİN GELİŞMESİ İÇİN NELER YAPILABİLİR?

Türkiye'de Türkçe konuşan çocuklar ile Norveç'te Norveççe konuşan çocuklar anadillerini farklı ortamlarda ve farklı insanlarla konuşurken kullanmaktadırlar: aile arasında, akraba ve arkadaşlarla birlikteyken, anaokulunda, okulda, markette, sokakta ve otobüste. Tüm gün boyunca çocuklar anadillerini duyma, konuşma ve öğrenme imkanı bulabilmektedirler. Göçmen kökenli bir çok çocuğun Norveç'te anadilini geliştirme imkanı ise kısıtlıdır. Çocukların çoğu anadillerini öncelikle evde duyup kullanabilmektedir. Bu durumda ebeveynlere büyük bir sorumluluk düşmektedir, çünkü çocuğun anadilininin gelişmesini anaokulu ve okul ile birlikte ebeveynler teşvik etmelidir. Çocuğun çevresindeki yetişkinler, çocuğun anadilini hem aile içinde hem de aile dışında mümkün olduğunca çok konuşabileceği imkanlar sunmalıdır.

Birçok belediye ebeveynlerin çocuklarının yanında olabileceği açık kreş hizmeti sunmaktadır. Buralara diğer ebeveynlerle ve çocuklarla oyunları, etkinlikleri ve sosyal birlikteliği paylaşmak için gelebilirsiniz. Kimi kütüphanelerde farklı dillerde masal saati uygulaması vardır. Kütüphanelerde ayrıca birçok dilde ödünç alabileceğiniz değişik çocuk ve gençlik kitapları ve sesli kitaplar bulunmaktadır. Bulunduğunuz belediyenin hangi hizmetleri sunduğunu araştırın. Ayrıca ebeveynler, anaokulları ve okullar Oslo'daki Det Deichmanske bibliotek çok dilli kütüphane'den (Det flerspråklige bibliotek) yararlanabilirler. Burada hem çocuklar hem de yetişkinler için birçok dilde kitaplar vardır. Yerel kütüphaneniz buradan kitap ödünç almanıza yardımcı olabilir. İnternetteki sayfasında birçok dilde kitap ve sesli kitabın yanı sıra tekerlemeler, uyaklı dizeler, şarkılar ve hikayeler bulabilirsiniz.

7. ÇOCUĞUN NORVEÇÇESİNİN GELİŞMESİ İÇİN NE YAPILABİLİR?

Anaokuluna gitmek çok dilli çocukların Norveççelerini geliştirmeleri için iyi bir çıkış noktasıdır. Ayrıca anaokulu, sağlık merkezi, okul ve ebeveynler arasında iyi bir işbirliği olması önemlidir. Çocuğun Norveççe bilgilerinin gelişmesi konusunda anaokulunun ve okulun sorumluluğu büyüktür, ancak ebeveynlerin oynadığı rol de çocuğun Norveççesinin gelişmesi için önemlidir. Ebeveynler örneğin, kendileri çok iyi Norveççe konuşmasalar bile, anaokulundaki ve okuldaki dil çalışmalarını destekleyebilirler.

Okul öncesi yaşlarındaki çocuklar için anaokulları dil gelişimi konusunda yararlı ve çeşitli imkanlar sunabilir. Çocuklar yetişip okula başladıkları zaman SFO (Okul sonrası etkinlikleri) veya etkinlik okulları ve futbol, koro, dans, kültür okulları ve benzeri okul sonrası faaliyetleri dilin gelişimi ve sosyal gelişim için güzel buluşma yerleri olabilir. Ebeveynler çocuklarının bu etkinliklere katılımını teşvik edebilirler.

Anaokulu, ebeveynlerle yakın işbirliği içerisinde, çocuğun dil gelişimi için yardımcı olmalıdır. Anaokulunun içeriği ve görevleri müfredatı gereği anaokulları çocukların anadillerini kullanmasına ve aynı anda etkin bir biçimde Norveççelerini geliştirmelerine destek vermekle yükümlüdür. Ebeveynler, anaokulu öğretmeni ile çocuklarının dil konusundaki ihtiyaçlarını, örneğin iki dilli bir asistanın işe alınması konusunu veya dil ile ilgili başka pedagojik tedbirlerin alınıp alınamayacağını görüşebilirler.

8. ÇOCUĞUN ANAOKULUNDAYKEN KONUŞMAMASININ NEDENİ NE OLABİLİR?

Yeni bir dil öğrenmekte olan çocuklar, bu yeni dile karşı farklı tutumlar takınırlar. Kimi çocuk bu yeni dildeki kelime ve cümleleri hemen kullanmaya başlarken kimiside bu yeni dilde kendisini ifade etmeye başlamadan önce uzunca bir dönem, bazen aylarca, beklemektedir. Bir çocuk anadilinin konuşulmadığı bir anaokuluna başladığı zaman bu durum sözkonusu çocuk için zor olabilir. Böyle zamanda çocuğun anaokulundaki yetişkinlerle yakın ve güvencü bir işbirliği içerisinde olması bilhassa önemlidir. Çocuk Norveççe konuşamıyor olsa bile yinede diğer çocuklarla iletişim kurabildiğinden emin olmak gerekir, örneğin işaret ederek ve mimiklerle ve beden dilini kullanarak. Çocuk, kendisini Norveççe ifade etmese bile, öğrendiği yeni dil ile ilgili daima bilgi toplamaktadır. Kimi çocuklar farklı sebeplerden ötürü yavaş bir dil gelişimi gösterebilir veya dil ile ilgili sorunları olabilir. Bu durumda anaokulunun ve ebeveynlerin çocuğa nasıl yardım edebilecekleri konusunda işbirliği yapmaları gerekir, örneğin çocuğun dil gelişimi seviyesini belirlemek için dışarıdan yardım alarak ve çocuk hem evdeyken hem de anaokulundayken gerekli desteği kendisine sağlayarak.

Çocuk anaokulundayken kendisiyle aynı anadili konuşan başka çocukları veya yetişkinleri görmese bile çocuğun çok dilli gelişimi için anadilinin kabul görmesi olumlu olacaktır. Bu yüzden ebeveynler-bunun doğal olduğu durumlarda- anaokulundayken çocukları ile anadillerinde konuşmalıdırlar. Çocuğun anadilini paylaşmayan görevlilerde çocuğun anadiline yönelik olumlu bir ilgi göstermelidirler, örneğin çocuğun anadilinde bir kaç kelime, şarkı ve tekerleme öğrenebilirler. Çocuğun çok dilli gelişimi için anaokulunda çocuğun anadilini konuşabilen hem yetişkin kişilerin hem de başka çocukların olması iyi olur.

9. ÇOCUĞUN ANAOKULUNDA İKİ DİLLİ BİR YARDIMCISI OLMASI GEREKLİ MİDİR?

Bir çok çocuğun anadili Norveççe'den başka bir dildir ve bu çocuklar Norveççe'yi anaokullarında ikinci dil olarak öğrenmektedirler. Çocukların anlaşılması ve kendilerini ifade edebilmeleri önemlidir. Anaokulları, çocukların anadillerini kullanmalarına destek verirken aynı anda da etkin bir biçimde çocukların Norveççe bilgilerini geliştirmelerine yardım etmelidirler.

Çalışanlar çocuğun anadilini bilsede bilmesede çocuğun anadiline farklı yönlerden destek verilebilir, ancak bir çok çocuk için anaokulunda iki dilli bir asistanın bulunması çok değerli olabilir. İki dilli personel hem çocuk hem de ebeveynleri için daha fazla güven verebilir ve ev ile anaokulu arasında bir köprü olabilir. Çocuğun anadilini bilen bir yetişkin sayesinde çocuk, anaokulundaki diğer çocuklarla veya yetişkinlerle bir araya geldiği zaman onlarla daha iyi anlaşılabilir. Böylece çocuk anadilini geliştirmek için değerli bir fırsat yakalamış olurken aynı anda da Norveççe yeterliliğini geliştirmek için destek alabilir.

10. ÇOCUK OKUL ÇAĞINA GELDİĞİ ZAMAN

Bir çok çocuk ve ebeveyn için anaokulundan okula geçiş büyük bir yenilik olabilir.

Belediyelerin bu geçiş dönemi için işbirliği yöntemleri hazırlaması ve anaokullarının yıllık planlamalarında anaokulundan okula geçiş için bir hazırlık yapması tavsiye edilir. Ebeveynler bu hususla ilgili anaokulundan veya belediyeden bilgi edinebilirler.

Okulun azınlık dili konuşan çocuklarla ilgili yükümlülüklerine gelince bilhassa Eğitim Kanunu madde 2.8'e dikkat etmek gerekir.

Madde 2-8. Azınlık dili konuşan öğrenciler için özel dil öğretimi

Norveççe'nin ve Laponca'nın dışında bir anadile sahip olan ilk ve ortaokul öğrencileri, normal öğretimi takip edebilecek kadar Norveççe bilgisi edininceye kadar özel Norveççe eğitimi almaya hak sahibidirler. Söz konusu öğrenciler ihtiyaç halinde anadil eğitimi, iki dilli ders öğretimi veya her ikisi için de hak sahibidirler.

Anadil eğitimi çocuğun normalde gittiği okul yerine başka bir okulda da verilebilir.

Anadil eğitimi ve iki dilli ders öğretimi ehil öğretmenler tarafından verilemiyorsa ilgili belediye mümkün mertebe çocuğun durumuna göre uygun başka bir öğretim hizmeti sunmaya çalışmalıdır.

Belediye, özel dil öğrenimine geçilmesi yönünde karar vermeden önce çocuğun Norveççe seviyesini belirlemek zorundadır. Yukarıda belirtilen şekilde özel dil öğrenimi gören öğrencilerin dil seviyeleri de, öğrencilerin normal öğretimi takip edebilecek kadar yeterli Norveççe bilgilerinin olup olmadığını değerlendirmek için zaman zaman ölçülmelidir.

BAZI KELİMELEİN AÇIKLAMALARI

İkinci dil: Anadiline ek olarak çocuğun bulunduğu ortamdan dolayı doğal olarak öğrendiği dil.

Çoğunluk dili: Nüfusun çoğunluğunun kullandığı dil. Norveç'te çoğunluk dili Norveççedir.

Azınlık dili: Ülkedeki nüfusun bir kısmı tarafından kullanılan diller. Norveç'te Güney-Laponca, Lule-Laponca ve Kuzey-Laponca gibi yerli halk dilleri ve Kven dili gibi ulusal azınlık dilleri bulunmaktadır. Ayrıca nüfusun bir bölümü göçmenlerin oluşturduğu Lehçe, Somali'ce, Arapça, Türkçe, Vietnamca, Tigrinyaca vs. gibi azınlık dillerini konuşmaktadır.

Anadil: Birçok kişi anadilin kişinin ilk öğrendiği dil, en iyi konuştuğu dil veya kendini en iyi özdeşleştirdiği dil olarak tarif edebilir. Bazı kimseler de birden fazla anadillerinin olduğunu ve çok dilliliğinin anadilleri olduğunu söyleyebilir.

Çok dillilik: İki veya üç dillilik için ortak tabirdir. Çocuğun belirli bir durumda anadilin haricinde başka dilleri de kullanabildiğini ifade etmektedir.

Heftet er utarbeidet av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring, NAFO

Nafo.oslomet.no

Alle foto: Marte Garmann